

**РИСИ НАТУРАЛІЗМУ В РОМАНІ «ЧЕРВОНА КІМНАТА»
АВГУСТА СТРІНДБЕРГА**

Лазірко Н. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна*

Місяйло І. М.

*студентка факультету української та іноземної філології
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Львівська область, Україна*

Шведська література пройшла ті ж етапи, що й література інших європейських країн. Швеція перебувала дещо на периферії, на периферії Європи, тому можна сказати, що деякі течії та етапи літературного процесу запізнювалися. Проте бували випадки, коли Швеція випереджала інші європейські країни в літературному розвитку. Таким новатором був Юхан Август Стріндберг – найвидатніший шведський письменник, який народився 1849 року. Аналізуючи творчість А. Стріндберга, помітно, що в його творчому доробку письменника відбивається значна для Європи епоха межі XIX–XX століть. Твори Стріндберга сильно відрізняються за змістом, формою і художнім наповненням. У творчості Стріндберга завжди є щось особливе – чи то запеклий соціально-політичний запал полеміста, чи схильність письменника до психологічного самоаналізу, яка завжди відображає дух і інтелектуальний клімат свого часу.

Перший етап у творчості Стріндберга – це натуралізм, і його хрестоматійний класичний роман – «Червона кімната», що вийшов 1879 року, належить саме до цього напрямку. В оригінальній назві роману немає ні містики, ні готики – кращим перекладом, напевно, був би «Червоний кабінет у ресторані» або «Червона зала». У такому червоному кабінеті збиралася богема: журналісти, письменники, художники. Цей твір приніс славу і визнання автору, прирівнявши А. Стріндберга з іншими найвідомішими європейськими романістами кінця XIX – початку XX століття. Молодий автор зробив спробу

осмислити складні процеси духовного життя 60-х років XIX століття, намагаючись, за його словами, «дати резюме історії нашого часу» [4].

«Червона кімната» – це роман про стан шведської нації на зламі століть. Підзаголовок твору – «Картини з життя митців і літераторів», а епіграфом автор обрав слова Вольтера «Нема нічого гіршого, ніж бути повішаним потай». Сенс епіграфа згодом з'ясовується з оповіді, яка велася від імені самого автора. «За словами одного з сучасників, Ули Ганссона, «Червона кімната» Августа Стріндберга справила враження нічного дзвону на сполох: усі стрепенулися і побачили у вікнах відблиск червоної заграви. Але цей нічний дзвін на сполох був і дзвоном до утрени. Коли сонні люди протерли очі, вони побачили, що червона заграва – це вранішня зоря перед сходом сонця» [1, с. 11].

У цьому романі Стріндберг грає з традиційними формами: шахрайським романом і романом виховання. «Шахрайський (пікареский) роман – один з найбільш ранніх різновидів європейського роману. В основі такого роману – оповідь про мандри пікаро – шахрая, пройдисвіта, волоцюги, вихідця з соціальних низів або декласованої шляхти, який протягом свого життєвого шляху веде безперестанну боротьбу з ворожим навколишнім світом і не завжди виходить переможцем в ній. Існують різні бачення проблем належності до жанру шахрайського роману та його хронологічних меж. Деякі дослідники схильні до широкого погляду на шахрайський (пікареский) роман, знаходячи його риси в античному романі і зараховуючи до нього ряд творів XX ст. Інші ж дотримуються більш строгої регламентації, так М. Томашевський обмежує шахрайський (пікареский) роман однією іспаномовною культурою, чіткішими хронологічними межами – з сер. XVI ст. до сер. XVII ст. та цілком певними соціальними й історичними умовами розвитку Іспанії в цю добу» [2, с. 620].

Юний провінціал Арвід Фальк приїжджає до столиці, Стокгольма, і поступово знайомиться зі столичним суспільством. На початку роману – хрестоматійна сцена: Фальк стоїть на високому південному березі Стреммена і дивиться зверху на Стокгольм, який, як він вважає, йому належить підкорити. Спочатку Фальк наївний, його часто обманюють, і він шокований від того корумпованого суспільства, в яке потрапляє. Наприкінці він цілком собі готовий вступити у вигідний шлюб і у нього немає ілюзій, проте іноді критики говорять і про те, що він хитро прикидається і ховає свою натуру революціонера. Арвід Фальк залишає державну службу, щоб здійснити свою мрію стати поетом. Він приєднується до групи художників і письменників, які зустрічаються більшість ночей у Червоній кімнаті, приватній їдальні в дешевому кафе. Арвід займається журналістикою, щоб заробити собі

гроші, а його брат Карл Ніколаус Фальк багатіє на позичання грошей та інвестицій. Він є вкрай неприємною людиною, яка позичає гроші своїм друзям головно заради того, щоб мати над ними владу, ніж задля мізерних прибутків, які вони йому приносять. Його вродлива молода дружина робить добрі справи в громаді, але тільки тому, що це модно.

А. Стріндберг використовує цих персонажів, щоб описати все стокгольмське суспільство: літераторів, театралів, журналістів, бізнесменів, програми корпоративної соціальної відповідальності, державну службу, політиків, робітників. «Письменник з однаковою переконливістю викриває політичну софістику, релігійну облуду, бюрократичну безвідповідальність, філософську претензійність, реакційну систему виховання, журналістський опортунізм і театральні інтриги. Але в першу чергу його хвилює та ж тема – «зрада ідеалам», що відбулася зразу після реформи риксдагу 1865 року. Після нескінченної балаканини, випитих бочок реформаторського пуншу, промивання мізків реформаторським милом і т. д. «борці за народну справу» спочили на лаврах і пустили події на самоплив, наче цією реформою вирішили всі проблеми» [1, с. 11]. Структура цього роману фрагментарна і нагадує газетні колонки. Сам Стріндберг сказав про свій твір так: «Я хочу показати панораму суспільства, яке не люблю і яке ніколи не любило мене» [5, с. 37].

Автор у натуралістичній манері звертається то до нашого сприйняття через слух, зір і почуття, то до наших знань з історії, тим самим роблячи нас очевидцями, співучасниками та співбесідниками подій, які відбуваються у творі. Зазначимо, що серед дослідників творчості Стріндберга існує думка, ніби свою теорію натуралізму він створив під впливом Е. Золя, однак письменник стверджував, що з Золя познайомився набагато пізніше. Цей роман відкриває нову еру, нову епоху і започатковує сучасну шведську літературу. У творі автор порушує декілька проблем: діапазон цілей настільки широкий, що книга місцями стає дещо неоднорідною, характеристика не дуже глибока, і є легке відчуття, що різні розділи книги, можливо, були з'єднані з різних джерел чи, можливо, написані в різний час, так що стилістично твір є доволі різноплановим. Проте сатиричні портрети, які демонструє автор роману, свідчать, що А. Стріндберг є блискучим майстром іронії чи, навіть, карикатури: «Мистецтвознавець був старим академіком, який ніколи не тримав пензля, але належав до блискучого товариства художників під назвою Мінерва. Це дало йому можливість описувати твори мистецтва для публіки ще до того, як вони були навіть намальовані, таким чином позбавляючи своїх читачів проблем прийти до власної думки. Він завжди був добрий до своїх знайомих і ніколи не забував нікого з них, переглядаючи виставку. Його давня звичка писати

про них приємне – як би він наважився зробити інакше? – і його здатність згадати двадцять творів у півколонки змусила його критиків подумати про гру «Щасливі родини». Однак він старанно утримувався від згадок про молодших митців, і тому широка публіка, не почувши жодного нового імені протягом десятиліття, почала зневіритися щодо майбутнього мистецтва» [4].

Стріндберг-натураліст вважав роман твором документальним, адже багато фактів і справді запозичено з газетних хронік, протоколів засідань риксдагу, свідчень сучасників. Вони органічно поєднані в структурі вільної прози, в якій автор не дотримувався традицій тогочасної форми європейського роману. Таким чином, погоджуємося зі словами Дж. А. Мейсі про те, що «Червона кімната» – це сатира на життя в Стокгольмі, на життя всюди. Жалюгідна боротьба артистичної та літературної кар'єри, її безглуздість і претензії, безглуздість політики, нечесність журналістики, розчарування, яке чекає на актора-початківця, – все це вирує на жвавих сторінках. Сатира Стріндберга суворая, часом жорстка, але не зла.

Отже, Август Стріндберг «справив значний вплив на світову літературу як свого часу (К. Гамсун), так і на наступні генерації письменників, будучи предтечою експресіонізму та сюрреалізму. Серед своїх учителів його могли б назвати такі різні письменники, як П. Лагерквіст, Л. Піранделло, Ф. Кафка, Ж.П. Сартр, Б. Брехт, Ф. Дюрренматт, та передусім – німецькі експресіоністи» [3, с. 580].

Література:

1. Грищенко Є. Юган Август Стріндберг. Червона кімната. Київ : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1983. С. 5–15.
2. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М–Я. 624 с.
4. Стріндберг А. Червона кімната. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Strindberh_Avhust/Chervona_kimnata_Opovidannia/
5. Julie K. Allen. Strindberg with Brandes in the Red Room: Literature as Radical Politics. *Scandinavica*. Vol. 52. № 2. 2013. 33–51 p.